

INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH

I N S T I T U T E O F P U B L I C A F F A I R S

**Adam Mielczarek
Małgorzata Sikorska**

**Polska – Hiszpania
Polska – Szwecja
Wzajemne wizerunki w okresie rozszerzania
Unii Europejskiej**

**EKSPERTYZY
REKOMENDACJE
RAPORTY Z BADAŃ**

INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH
I N S T I T U T E   O F   P U B L I C   A F F A I R S

ul. Mikołaja Reja 7
02-053 Warszawa
Polska

tel. (48 22) 825 76 80
fax. (48 22) 825 68 08
www.isp.org.pl
e-mail: isp@isp.org.pl

Adam Mielczarek
Małgorzata Sikorska

Polska – Hiszpania
Polska – Szwecja
Wzajemne wizerunki w okresie rozszerzania
Unii Europejskiej

Warszawa, czerwiec 2000

INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH

Publikacja jest finansowana ze środków Komitetu Badań Naukowych.

Kierownik projektu „Wzajemny wizerunek Polaków i mieszkańców Unii Europejskiej”:
prof. Lena Kolarska-Bobińska

Redakcja: *Ewa Wosik*

Korekta: *Krzyszyna Gasińska*

Projekt okładki: *AGRAFA*

© Copyright by Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2000

Przedruk materiałów Instytutu Spraw Publicznych w całości lub części możliwy jest wyłącznie za zgodą Instytutu. Cytowanie oraz wykorzystanie danych empirycznych dozwolone jest z podaniem źródła.

Warszawa, 2000

ISBN 83-86917-34-2

Wydawca:
Instytut Spraw Publicznych
00-586 Warszawa, ul. Flory 9
tel.: (48 22) 845-68-58, 845-68-60
fax: (48 22) 845-68-62
e-mail: isp@isp.org.pl
www.isp.org.pl

Skład, druk i oprawa:
Wydawnictwa Przemysłowe WEMA
00-950 Warszawa, ul. Daniłowiczowska 18
tel. 828 62 78, fax 828 57 79

Spis treści

Wstęp	5
Część I. Polska – Hiszpania. Wzajemny wizerunek (<i>Adam Mielczarek</i>).	7
1. Rola Polski i Hiszpanii w Europie – wzajemne postrzeganie	7
2. Poziom sympatii Hiszpanów do Polaków oraz do innych narodów	9
3. Wizerunek Polski i wizerunek Hiszpanii	10
4. Wizerunek typowego Polaka i typowego Hiszpana.	12
5. Opinie Hiszpanów na temat rozszerzenia Unii Europejskiej o Polskę i inne kraje	18
6. Podsumowanie	21
Część II. Polska – Szwecja. Wzajemny wizerunek (<i>Małgorzata Sikorska</i>).	23
1. Wizerunek Polski.	23
2. Poziom sympatii Szwedów do Polaków oraz do innych narodów	26
3. Opinie Szwedów na temat rozszerzenia Unii Europejskiej o Polskę i inne kraje	27
4. Wizerunek Szwecji i Szwedów – typowe skojarzenia Polaków	29
Aneks. Informacja o badaniach.	33

Wstęp

Prezentowane wyniki badań nad wzajemnym wizerunkiem Szwedów, Hiszpanów i Polaków stanowią część dużego projektu badawczego realizowanego przez Instytut Spraw Publicznych zatytułowanego „Percepcja w krajach członkowskich Unii Europejskiej korzyści kosztów i zagrożeń wynikających z przyjęcia Polski do tego ugrupowania. Krytyczna weryfikacja”.

Badania te mają na celu określenie wizerunku wybranych krajów i narodów europejskich na podstawie opinii Polaków oraz analizę postrzegania Polski i Polaków przez obywateli tych państw, śledzenie stopnia dystansu między krajami i ich mieszkańcami, a także odtworzenie stereotypów wpływających na wzajemne kontakty.

Śledzenie stereotypów, na podstawie których budowany jest wizerunek naszego kraju oraz jego mieszkańców przez przedstawicieli narodów Europy Zachodniej, jest szczególnie istotne w momencie dyskusji nad rozszerzeniem Unii Europejskiej. Celowe wydaje się więc powtarzanie badań „wizerunkowych” stanowiących bardzo dobry barometr wzajemnych stosunków między krajami: sygnalizujących powstawanie ewentualnych napięć i konfliktów.

W ramach wymienionego projektu ukazały się już: raport, oparty na wynikach badania opinii publicznej, pt. *Polska – Austria. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzania Unii Europejskiej* oraz opracowanie dotyczące analizy prasy pt. *Obraz Polski w prasie krajów członkowskich Unii Europejskiej*. W najbliższym czasie Instytut Spraw Publicznych przeprowadzi sondaże opinii publicznej w Niemczech oraz na Ukrainie.

Chcielibyśmy szczególnie serdecznie podziękować za pomoc przy realizacji badania Pani Pilar del Castillo, Prezesowi Centro de Investigaciones Sociológicas w Madrycie, Panu Andersowi Lithnerowi i Panu Profesorowi Lennartowi Weibullowi z SOM Institute w Goeteborgu oraz Ambasadorowi Królestwa Hiszpanii w Polsce Panu Juanowi Pablo de Laiglesia i byłemu Ambasadorowi Królestwa Szwecji Panu Stefanowi Noreénowi.

Część I

Polska – Hiszpania. Wzajemny wizerunek

1. Rola Polski i Hiszpanii – wzajemne postrzeganie

Polska i Hiszpania to kraje odległe od siebie nie tylko pod względem geograficznym: tak Polacy o Hiszpanach jak i Hiszpanie o Polakach nie wiedzą zbyt wiele. Również wzajemne stereotypowe wizerunki krajów nie są ugruntowane. Znaczna część zarówno Polaków, jak i Hiszpanów nie wie zgoła nic o drugim kraju ani nawet nie operuje żadnymi obiegowymi przekonaniami na jego temat.

Nic w tym dziwnego: niecałe 2% ankietowanych Hiszpanów stwierdza, że było w Polsce, a 5% – że ma w naszym kraju kogoś znajomego. Nieco więcej, bo 10% badanych, ma polskich znajomych, którzy mieszkają w Hiszpanii.

Z drugiej jednak strony Hiszpanie stosunkowo często deklarują znajomość jakichś polskich filmów lub książek (22% badanych), a ponad 40% przypomina sobie, że oglądało w telewizji programy o naszym kraju. Natomiast chętnie przyjechałaby do Polski na wakacje ponad połowa badanych (53%).

Choć Polska w opinii Hiszpanów okazuje się całkiem ciekawym miejscem na spędzenie wakacji, to jednak zainteresowanie skierowane w stronę przeciwną – z Polski do Hiszpanii – jest jeszcze większe. Aż 83% badanych Polaków zadeklarowało, że chętnie spędziłoby wakacje w Hiszpanii. Polacy też znacznie częściej jeżdżą do Hiszpanii niż Hiszpanie do Polski. Niemniej jednak liczba Polaków, którzy zawędrowali aż za Pireneje pozostaje nadal bardzo mała – zaledwie 5% polskich respondentów deklaruje, że było w Hiszpanii. Natomiast prawie połowa (47%) badanych Polaków przyznaje, że oglądała jakieś hiszpańskie filmy i czytała książki hiszpańskich autorów, 64% zaś przypomina sobie, że oglądali w telewizji programy poświęcone Hiszpanii.

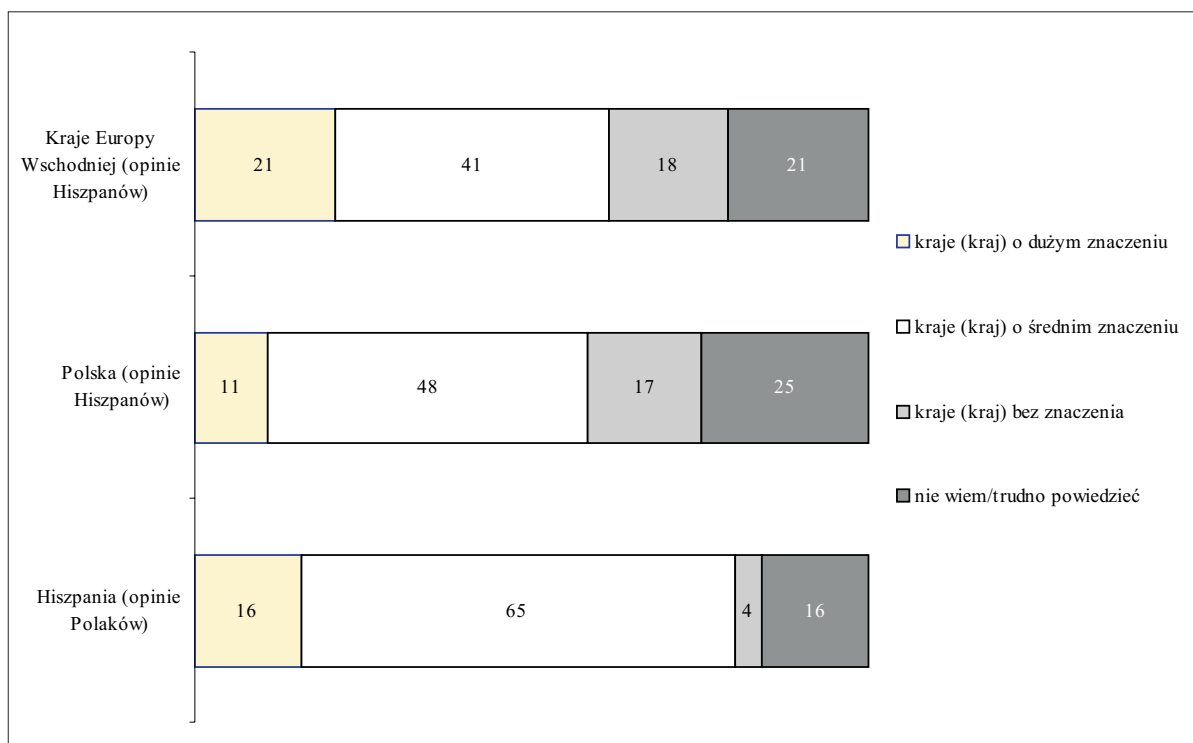
O ile w polskich podręcznikach do geografii można zazwyczaj przeczytać, że Polska leży w Europie Centralnej, bądź też w Europie Środkowo-Wschodniej, to dla Hiszpanów Polska to jeden z *los países del Este*. Sformułowanie to występuje nie tylko w języku hiszpańskim i przyjęło się je tłumaczyć jako *kraje Europy Wschodniej*. W dosłownym jednak przekładzie oznacza *kraje Wschodu* i używane jest w odniesieniu do europejskich krajów dawnego bloku sowieckiego. Tych właśnie terminów – jako najlepiej odpowiadających badanej tematyce –

używali również hiszpańscy socjologowie realizujący omawiane badanie, gdy zadawali pytania o stosunek swoich rodaków do naszego kraju. Również słowo *Europa*, czy termin *sprawy europejskie*, w ustach Hiszpana niekoniecznie oznaczają to samo, co w ustach Polaka. Bardzo często obywatele krajów Unii Europejskiej, mówiąc o Europie, mają na myśli nie cały kontynent w znaczeniu geograficznym, lecz państwa Europy Zachodniej, połączone w strukturach unijnych.

Z przeprowadzonego badania wynika, że sformułowanie *kraje Wschodu*, do pewnego stopnia przetrwało okres 10 lat od zburzenia muru berlińskiego: dla 18% respondentów w Hiszpanii kraje Europy Wschodniej są krajami bez znaczenia w Europie, a 21% nie ma w tym względzie wyrobionego zdania. Jednakże 62% Hiszpanów przyznało, że kraje te są istotne dla spraw europejskich. Można zatem stwierdzić, że Hiszpanie nie tyle zaprzeczają roli, jaką odgrywają w Europie kraje środkowo- i wschodnioeuropejskie, ile w znacznej jeszcze części je ignorują bądź są wobec nich obojętni.

Bardzo podobnie jak znaczenie całej Europy Wschodniej postrzegana jest również rola Polski w sprawach europejskich. Jej istotność dla Europy dostrzega zbliżona liczebnie grupa respondentów, jak ta, dla której ważna była również cała Europa Wschodnia. Z tym że, co zrozumiałe, Polska nie jawi się tutaj jako najważniejszy kraj regionu, ale raczej jako jeden z kilku ważnych. Za kraj o bardzo dużym znaczeniu dla Europy uważa Polskę jedynie 11% Hiszpanów. Średnie znaczenie przypisuje jej 48%.

Wykres 1. Znaczenie w Europie krajów wschodnioeuropejskich i Polski w opinii Hiszpanów oraz Hiszpanii w opinii Polaków (w procentach)

Dane te nabierają ostrości, gdy zestawia się je z wynikami analogicznego pytania postawionego w Polsce w odniesieniu do Hiszpanii. Gdy zapytano Polaków o znaczenie Hiszpanii w Europie, niemal nikt nie twierdził, że jest to kraj bez znaczenia. Mniejszy też był odsetek osób nie potrafiących wypowiedzieć się na ten temat. Polacy na ogół postrzegają Hiszpanię jako kraj o średnim znaczeniu. Wyraźnie widać jednak, że różnica między postrzeganiem Polski przez Hiszpanów a postrzeganiem Hiszpanii przez Polaków polega na tym, że nad Wisłą nie trzeba nikogo przekonywać, iż Hiszpania leży w Europie, podczas gdy takie stwierdzenie w odniesieniu do *los países del Este* dla Hiszpanów ciągle jeszcze nie jest w pełni oczywiste.

2. Poziom sympatii Hiszpanów do Polaków oraz do innych narodów

Nie wydaje się, by Hiszpanie mieli jakiś szczególny stosunek emocjonalny do Polaków. Gdy zapytać Hiszpanów o sympatię i antypatię do poszczególnych narodów europejskich, okazuje się, że Polacy, choć uzyskują notowania świadczące o braku niechęci, to są one bardzo bliskie notowaniom innych, równie odległych od Hiszpanii krajów (tabela 1). W ocenach dotyczących mieszkańców naszej części Europy bardziej rzuca się w oczy niski poziom sympatii Hiszpanów do Rosjan niż bliska przeciętnej sympatia dla Polaków.

Tabela 1. Poziom sympatii Hiszpanów do różnych narodów (w procentach)

Naród	Bardzo duża sympatia	Sympatia	Ani sympatia, ani niechęć	Niechęć	Bardzo duża niechęć	Trudno powiedzieć/nie wiem
Szwedzi	15	21	33	8	5	19
Niemcy	15	20	39	9	8	10
Francuzi	15	19	29	16	13	9
Polacy	11	18	36	8	5	24
Rosjanie	11	16	33	11	10	19
Czesi	10	16	37	8	4	26
Węgrzy	9	15	36	8	4	28

Odpowiadając na pytanie respondenci posługiwali się skalą pięciostopniową, na której 1 oznaczało bardzo dużą sympatię, a 5 – bardzo dużą niechęć. Pozostałe cyfry służyły do wyrażenia opinii pośrednich.

Można także dostrzec charakterystyczną prawidłowość – nawet w pytaniu o sympatię do poszczególnych narodów europejskich odsetek odpowiedzi „nie wiem” w odniesieniu do krajów Europy Środkowo-Wschodniej jest ponad dwa razy większy niż gdy pytanie dotyczy obywateli Europy Zachodniej. Najwięcej Hiszpanów, co oczywiste, miało sprecyzowany stosunek do swoich bezpośrednich sąsiadów – Francuzów (91%), a następnie do Niemców (90%), o Rosjanach i Szwedach wypowiedziało się po 81%. O Polakach jakąś opinię (choćby neutralną) wyraziło 76% badanych.

3. Wizerunek Polski i wizerunek Hiszpanii

Wizerunek Polski w opinii Hiszpanów

Hiszpanom ogromną trudność sprawia dokonanie oceny naszego systemu gospodarczego i politycznego w takich kategoriach, w jakich ocenia się systemy zachodnioeuropejskie – ponad połowie badanych trudno było sformułować opinię na ten temat. Cechy kraju europejskiego, w którym istnieje system parlamentarny i gospodarka rynkowa, przypisuje Polsce zaledwie 15–17% respondentów. Duża grupa badanych (21%) nie sądzi, aby w Polsce istniał szybki wzrost gospodarczy (tabela 2).

Tabela 2. Opinie Hiszpanów o Polsce (w procentach)

<i>Polska to kraj, w którym:</i>	Zgadzam się	W takim samym stopniu zgadzam się i nie zgadzam	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć/nie wiem
Jest szybki wzrost gospodarczy	14	11	21	54
Biurokracja utrudnia załatwienie najprostszych spraw	19	8	7	66
Istnieje dobra organizacja pracy	16	11	13	60
Panuje korupcja	17	9	12	63
Istnieje system parlamentarny, podobnie jak w innych krajach Europy Zachodniej	17	9	15	59
Politycy są niekompetentni	15	11	9	65
Kościół katolicki ma duże wpływy	34	7	9	54
Funkcjonuje gospodarka rynkowa, podobnie jak w innych krajach Europy Zachodniej	15	10	18	57
Respektuje się swobody obywatelskie	15	10	16	59

Respondenci ustosunkowywali się do prawdziwości prezentowanych zdań na skali siedmiostopniowej od 0 do 6 (0 – zupełna niezgoda, 6 – pełna zgoda). W celu czytelniejszego przedstawienia wyników skumulowano odpowiedzi 0, 1 i 2 (rozumiejąc je jako zaprzeczenie danej tezy) oraz 4, 5 i 6 (rozumiejąc je jako potwierdzenie). Pozostałą środkową wartość 3 rozumiemy jako „w takim samym stopniu zgadzam się i nie zgadzam”.

Zapewne na wizerunku Polski ciąży właśnie wizerunek *kraju Europy Wschodniej*, o którym wiadomo tylko tyle, że przez wiele lat znajdował się pod rządami systemu innego niż ten, który panował w większości państw Europy Zachodniej. Dlatego zdecydowana większość spośród wypowiadających jakieś opinie nie wierzy przede wszystkim w to, by Polska mogła być krajem pomyślnego rozwoju gospodarczego, ale raczej jest skłonna postrzegać nas jako państwo, w którym panuje korupcja, niekompetencja i biurokracja. Zebrane opinie są jednak raczej świadectwem braku jakichkolwiek wyobrażeń na temat tego, jak może dzisiaj wyglądać Polska i Europa Wschodnia, niż przejawem jakiegoś ukształtowanego stereotypu.

Tym natomiast, co nieco bardziej niż kwestie organizacji gospodarki i systemu politycznego kojarzy się Hiszpanom z Polską, jest obecność Kościoła katolickiego. Choć i na ten temat ponad połowa respondentów nie potrafi udzielić żadnej odpowiedzi, to jedna trzecia badanych potwierdza, że Kościół odgrywa znaczącą rolę w Polsce. Prawdopodobnie jedynie w tym wypadku udało się uchwycić element jakiegoś żywego stereotypu dotyczącego naszego kraju – znajdzie to również potwierdzenie w tej części badania, w której Hiszpanie charakteryzowali już nie Polskę, lecz typowego Polaka.

Wizerunek Hiszpanii w opinii Polaków

Nieporównanie bardziej klarowny jest wizerunek Hiszpanii w opinii Polaków. Przede wszystkim widać, że o ile Hiszpanie w znakomitej większości nie mają pojęcia o systemie polityczno-gospodarczym Polski, o tyle Polacy w odniesieniu do systemu hiszpańskiego wykazują pewną orientację, przynajmniej w najbardziej zasadniczych kwestiach (tabela 3). Przede wszystkim jest dla nich oczywiste, że Hiszpania to kraj posiadający system parlamentarny i gospodarkę rynkową oraz szanujący swobody obywatelskie. Odsetki respondentów, którzy kwestionują te stwierdzenia są zupełnie marginalne. Hiszpania jest również postrzegana jako kraj szybkiego rozwoju gospodarczego.

Tabela 3. Opinie Polaków o Hiszpanii (w procentach)

<i>Hiszpania to kraj, w którym:</i>	Zgadzam się	W takim samym stopniu zgadzam się i nie zgadzam	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć/nie wiem
Jest szybki wzrost gospodarczy	44	20	6	30
Biurokracja utrudnia załatwienie najprostszych spraw	12	19	17	52
Istnieje dobra organizacja pracy	34	20	5	41
Panuje korupcja	18	21	13	48
Istnieje system parlamentarny, podobnie jak w innych krajach Europy Zachodniej	51	12	3	34
Politycy są niekompetentni	11	19	22	48
Respektuje się swobody obywatelskie	49	13	5	33
Kościół katolicki ma zbyt duże wpływy	25	21	16	38
Funkcjonuje gospodarka rynkowa, podobnie jak w innych krajach Europy Zachodniej	61	11	2	26

W polskim sondażu respondenci ustosunkowywali się do prawdziwości prezentowanych zdań na skali pięciostopniowej od 1 do 5 (1 – pełna zgoda, 5 – pełna niezgoda). W celu czytelniejszego przedstawienia wyników skumulowano odpowiedzi 1 i 2 (rozumiejąc je jako potwierdzenie danej tezy) oraz 4 i 5 (rozumiejąc je jako zaprzeczenie). Pozostałą środkową wartość 3 rozumiemy jako „w takim samym stopniu zgadzam się i nie zgadzam”.

Można zatem stwierdzić, że Polacy wiedzą o Hiszpanii przede wszystkim to, iż jest to kraj o systemie gospodarczo-politycznym spełniającym najważniejsze standardy europejskie, a przy tym państwo bogate. W tych kwestiach zgodnych jest około połowy Polaków. Trudniej natomiast jest im wypowiadać się w sprawach bardziej szczegółowych – takich jak jakość funkcjonującego w Hiszpanii systemu politycznego, poziom kompetencji polityków, biurokracja, korupcja czy wpływ Kościoła. Tutaj zdania są bardziej podzielone.

Trudno powiedzieć, czy zwrócenie uwagi na kwestię korupcji jest dla Polaków specyficzną cechą Hiszpanii. Można podejrzewać, że pewna liczba wskazań na ten problem wynika z opinii na temat korupcji jako choroby dotykającej wszystkie kraje Unii; pewną rolę mógł też odegrać stereotyp krajów południowych, łańskich. Natomiast zwrócenie uwagi przez dużą część polskich respondentów na kwestię roli Kościoła w życiu Hiszpanii oznacza po prostu, iż dla wielu Polaków Hiszpania to kraj katolicki.

4. Wizerunek typowego Polaka i typowego Hiszpana

Wizerunek typowego Polaka w opinii Hiszpanów

Scharakteryzowanie typowego Polaka – podobnie jak scharakteryzowanie Polski – sprawia Hiszpanom trudność. Wydaje się, że w Hiszpanii nie istnieje żaden powszechnie podzielany stereotyp mieszkańca kraju nad Wisłą, a w każdym razie z pewnością nie można go odnaleźć w zespole cech, o które zapytano w badaniu. Ponad połowa respondentów zapytanych o charakterystykę typowego Polaka – podobnie jak w przypadku charakterystyki Polski – wybrała odpowiedzi „nie wiem” bądź „ani tak, ani nie” (tabela 4).

Można wyróżnić trzy najważniejsze elementy wizerunku typowego Polaka, które Hiszpanie wskazywali najczęściej: pracowitość, religijność i zacofanie. Jeśli chodzi o większość pozostałych cech, o które zapytano respondentów, należy stwierdzić, że Polacy w oczach Hiszpanów nie wyróżniają się żadnymi szczególnymi cechami negatywnymi i raczej zyskują oceny pozytywne. Stosunkowo najrzadziej jako wskazywane cechy Polaków pojawiają się tolerancja i efektywność. Nie jest to jednak wizerunek, o którym można by powiedzieć, że ma walor obowiązującego stereotypu – na omawiane cechy nie wskazuje nawet jedna trzecia respondentów.

Uzyskany wizerunek jest mało wyrazisty, ale hiszpańscy respondenci na ogół oceniają Polaków życzliwie – rzadko wybierają opinie o nas niepocholebne. Tylko bardzo niewielu (8 – 6%) charakteryzuje Polaka jako osobę leniwą, antypatyczną, nieuczciwą, nieodpowiedzialną, samowolną, nieskuteczną czy nietolerancyjną. Około 20% wskazuje raczej na cechy wręcz przeciwne, a w przekonaniu aż 28% badanych Hiszpanów cechą charakterystyczną dla Polaka jest pracowitość. Również 28% respondentów uważa typowego Polaka za człowieka religijnego.

Tabela 4. Wizerunek typowego Polaka w opinii Hiszpanów (w procentach)

	1 + 2	3	4 + 5		Trudno powiedzieć/nie wiem
pracowity	28	16	6	leniwy	50
tolerancyjny	19	18	8	nietolerancyjny	55
nowoczesny	10	18	24	zacořany	48
postępowy	13	16	16	konserwatywny	55
efektywny	19	18	7	nieefektywny	56
uczciwy	22	16	6	nieuczciwy	56
życzliwy	24	16	7	antypatyczny	53
schludny	14	18	7	zaniedbany	61
religijny	28	12	8	niereligijny	52
odpowiedzialny	21	18	6	nieodpowiedzialny	55
zdyscyplinowany	21	16	8	samowolny	55

Oceny dokonywano na skali pięciostopniowej od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało oceny zdecydowanie pozytywne (np. bardzo pracowity) a 5 – zdecydowanie negatywne (np. bardzo leniwy). W celu czytelniejszego przedstawienia wyników skumulowano odpowiedzi 1 i 2 (pozytywne) oraz 4 i 5 (negatywne). Pozostała środkową wartość 3 rozumieemy jako „ani tak, ani nie”.

Z cech negatywnych wyraźniej najczęściej wskazywane są dwie: zacořanie (24%) i konserwatyzm (w mniejszym stopniu – 16%). Można przypuszczać, że zwłaszcza wizerunek Polaka jako człowieka zacořanego może się łączyć z postrzeganiem Polski jako części Europy Wschodniej, o czym wspomniano na początku raportu.

Wizerunek typowego Hiszpana w opinii Polaków

Odmienne wygląda charakterystyka Hiszpana uzyskana w Polsce. Typowy Hiszpan jest w oczach Polaków człowiekiem nowoczesnym, życzliwym, tolerancyjnym, schludnym i wykształconym, a zarazem religijnym (tabela 5). Więcej wątpliwości wśród Polaków budzą zalety Hiszpana jako pracownika – jego zdyscyplinowanie, pracowitość, odpowiedzialność i uczciwość. Można przypuszczać, że z jednej strony respondenci dostrzegają w Hiszpanie obywatela nowoczesnej Europy Zachodniej – z drugiej zaś ulegają po części stereotypowi południowca, który, pełen temperamentu, nie zawsze jest obliczalny.

Podobnie jak czynili to Hiszpanie wypowiadający się o stereotypie Polaka, Polacy raczej nie przypisują Hiszpanom cech negatywnych. Tam, gdzie powstrzymują się od ocen pozytywnych, wzrasta liczba odpowiedzi klasyfikowanych jako „ani tak, ani nie”.

Tabela 5. Wizerunek typowego Hiszpana w opinii Polaków (w procentach)

	1 + 2	3	4 + 5	
pracowity	33	52	15	leniwy
tolerancyjny	40	50	10	nietolerancyjny
nowoczesny	49	44	7	konserwatywny
wykształcony	39	53	8	niewykształcony
efektywny	31	62	7	nieefektywny
uczciwy	32	59	9	nieuczciwy
schludny	40	50	10	zaniedbany
życzliwy	48	47	5	nieżyczliwy
religijny	45	46	9	niereligijny
odpowiedzialny	30	62	8	nieodpowiedzialny
zdyscyplinowany	28	60	12	samowolny

Oceny dokonywano na skali pięciostopniowej od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało oceny zdecydowanie pozytywne (np. bardzo pracowity), a 5 – zdecydowanie negatywne (np. bardzo leniwy). W celu czytelniejszego przedstawienia wyników skumulowano odpowiedzi 1 i 2 (pozytywne) oraz 4 i 5 (negatywne). Pozostałą środkową wartość 3 rozumiemy jako „ani tak, ani nie”. W badaniu przeprowadzanym w Polsce nie było kategorii „nie wiem”.

Ponieważ w polskim badaniu zastosowano inną niż w Hiszpanii metodę zadawania pytania (nie pozostawiono respondentom możliwości wyboru odpowiedzi „nie wiem, trudno powiedzieć”), nie można dokonać porównania, które pozwoliłoby stwierdzić, czy stereotyp Hiszpana w Polsce jest silniejszy niż stereotyp Polaka uzyskany w Hiszpanii.

Autostereotypy Polaków i Hiszpanów

Ważnym uzupełnieniem badań prowadzonych nad stereotypami są dane dotyczące autostereotypów poszczególnych narodów (tabela 6 i 7)¹.

Cechą, na którą najczęściej wskazują Polacy charakteryzując samych siebie jest religijność (80%). Uważają, też – choć cechy te są wskazywane znacznie rzadziej – że typowy Polak to człowiek raczej życzliwy i pracowity. Jednocześnie znaczna część badanych wskazuje na cechy negatywne – ponad jedna trzecia stwierdza, że Polacy są nieuczciwi (przeciwego zdania jest tylko jedna czwarta badanych). Podobna liczba respondentów przypisuje typowemu Polakowi również nietolerancję i lenistwo – co do tych cech zdania są jednak podzielone.

¹ Wyniki dotyczące autocharakterystyki Polaków pochodzą z sondażu przeprowadzonego przez sopocką Pracownię Badań Społecznych w czerwcu 1999 r. Podobnie jak we wcześniej omawianych charakterystykach Hiszpana i Polaka sposób zadawania pytań w Hiszpanii i Polsce był nieco inny (w Polsce respondenci nie mogli wybierać kategorii „nie wiem”) i nieco inne były też listy cech, o które pytano w obu sondażach.

Tabela 6. Autostereotyp Polaków (w procentach)

	1 + 2	3	4 + 5	
pracowity	37	30	33	leniwy
tolerancyjny	33	33	34	nietolerancyjny
nowoczesny	31	47	22	konserwatywny
wykształcony	34	45	21	niewykształcony
efektywny	32	47	21	nieefektywny
uczciwy	25	40	35	nieuczciwy
życzliwy	45	35	20	nieżyczliwy
schludny	34	44	22	zaniedbany
religijny	80	15	5	niereligijny
odpowiedzialny	30	48	22	nieodpowiedzialny
zdyscyplinowany	22	40	38	samowolny

Oceny dokonywano na skali pięciostopniowej od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało oceny zdecydowanie pozytywne (np. bardzo pracowity), a 5 – zdecydowanie negatywne (np. bardzo leniwy). W celu czytelniejszego przedstawienia wyników skumulowano odpowiedzi 1 i 2 (pozytywne) oraz 4 i 5 (negatywne). Pozostałą środkową wartość 3 rozumiemy jako „ani tak, ani nie”. W badaniu przeprowadzonym w Polsce nie było kategorii „nie wiem”.

Ogólnie jednak rzecz biorąc – z wyjątkiem kwestii religijności – opinie Polaków o nich samych są bardzo podzielone – podobna liczba osób wskazuje daną cechę oraz jej przeciwieństwo. W konsekwencji przedstawiony autostereotyp Polaka niemal nie zawiera cech jednoznacznie pozytywnych bądź negatywnych. Może to być symptomem pewnego kryzysu tożsamości, jaki przeżywają Polacy po dziesięciu latach zmian ustrojowych, częściowo zaś może wynikać po prostu z tego, że jakieś istotne elementy autocharakterystyki Polaków umknęły i nie zostały ujęte w prezentowanym zestawie cech.

Warto w tym kontekście powrócić na chwilę do stereotypu Polaka, jaki wyłonił się z badania przeprowadzonego w Hiszpanii. Stwierdziliśmy, że Hiszpanie nie potrafili odnaleźć wśród zaprezentowanych cech charakterystyki typowego Polaka. Okazuje się wszelako, że autoportret stworzony przez polskich respondentów również nie jest zbyt wyrazisty. Jednakże część elementów charakterystyki wskazanych przez Hiszpanów znajduje potwierdzenie w tym, co o sobie sądzą Polacy: przede wszystkim religijność i życzliwość. Można również stwierdzić, iż opinie polskich respondentów częściowo pokrywają się z tym, co sądzą o nas Hiszpanie: nowoczesność, skuteczność i tolerancja nie są naszymi najbardziej typowymi cechami. I wreszcie, opinie Polaków nie odpowiadają pochlebnej opinii, jaką Hiszpanie wystawili naszej pracowitości i uczciwości.

Autocharakterystyka Hiszpanów wypada diametralnie inaczej niż autocharakterystyka Polaków. Hiszpanie doskonale odnajdują się w przedstawionym zestawie cech. Najlepszym tego dowodem jest fakt, że zdecydowaną większość cech pozytywnych, które przedstawiono w kwestionariuszu, są skłonni wskazać jako dobrze charakteryzujące przedstawiciela

narodu hiszpańskiego. Poniżej 50% wskazań zyskały jedynie schludność, zdyscyplinowanie, religijność i postępowość.

Tabela 7. Autostereotyp Hiszpanów (w procentach)

	1 + 2	3	4 + 5		Nie wiem, trudno powiedzieć
pracowity	61	25	12	leniwy	2
tolerancyjny	54	27	15	nietolerancyjny	4
postępowy	47	28	16	konserwatywny	9
nowoczesny	61	24	12	zaczofany	3
efektywny	56	30	9	nieefektywny	5
uczciwy	55	30	12	nieuczciwy	3
życzliwy	71	18	8	nieżyczliwy	3
schludny	38	37	19	zaniedbany	6
religijny	44	33	20	niereligijny	3
odpowiedzialny	54	31	11	nieodpowiedzialny	4
zdyscyplinowany	43	34	18	samowolny	5

Oceny dokonywano na skali pięciostopniowej od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało oceny zdecydowanie pozytywne (np. bardzo pracowity), a 5 – zdecydowanie negatywne (np. bardzo leniwy). W celu czytelniejszego przedstawienia wyników skumulowano odpowiedzi 1 i 2 (pozytywne) oraz 4 i 5 (negatywne). Pozostałą środkową wartość 3 rozumieamy jako „ani tak, ani nie”.

Hiszpanie charakteryzując członka swojego narodu najczęściej wskazywali życzliwość, pracowitość i nowoczesność (powyżej 60%). Wyobrażenia, jakie mają o typowym Hiszpanie Polacy, zawierają zarówno elementy, które uwypuklili sami Hiszpanie (nowoczesność, życzliwość), jak i wyraźnie sprzeczne z ich autostereotypem. Na przykład Polacy często wskazywali na religijność Hiszpanów, co nie znajduje odbicia w autostereotypie, a ponadto bardzo mało wskazań zyskała pracowitość.

Na koniec warto jeszcze porównać obie autocharakterystyki – Polaków i Hiszpanów. Na szczególną uwagę zasługuje krytyczny wizerunek samych siebie, jaki mają Polacy. Hiszpanie, by opisać typowego przedstawiciela swojego narodu, nieporównanie rzadziej niż Polacy sięgają po cechy negatywne. Regułą jest natomiast, że liczba wskazań na cechę pozytywną kilkakrotnie przewyższa liczbę wskazań na jej odpowiednik negatywny.

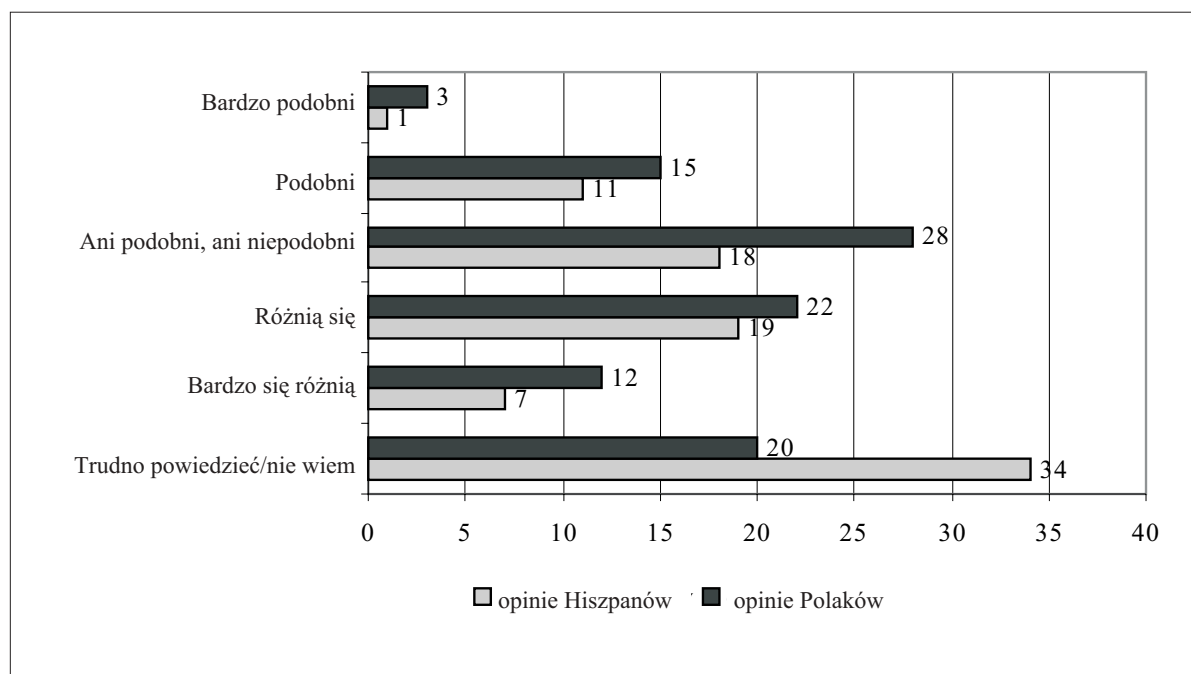
Tymczasem w autocharakterystyce Polaków liczba wskazań na cechy negatywne z reguły jest bardzo podobna do liczby wskazań na pozytywne cechy mieszkańców naszego kraju (u Hiszpanów liczba wskazań pozytywnych prawie zawsze jest kilkakrotnie wyższa niż wskazań negatywnych). W wynikach polskiego sondażu z całej listy cech tylko w przypadku jednej

antynomii (życzliwy/nieżyczliwy) liczba wskazań na cechę pozytywną dwukrotnie przewyższa liczbę wskazań negatywnych (pomijam antynomię religijny/niereligijny, którą trudno rozpatrywać w podobnych kategoriach). Autocharakterystyka Polaków jest zatem bardzo krytyczna.

Poziom dystansu między Hiszpanami i Polakami

Polacy nieco częściej niż Hiszpanie skłonni są twierdzić, że nasze narody są do siebie podobne (wykres 2). Częściej też podkreślają różnice. Świadczy to o większej krystalizacji opinii.

Wykres 2. Opinie o podobieństwie/niepodobieństwie Polaków i Hiszpanów

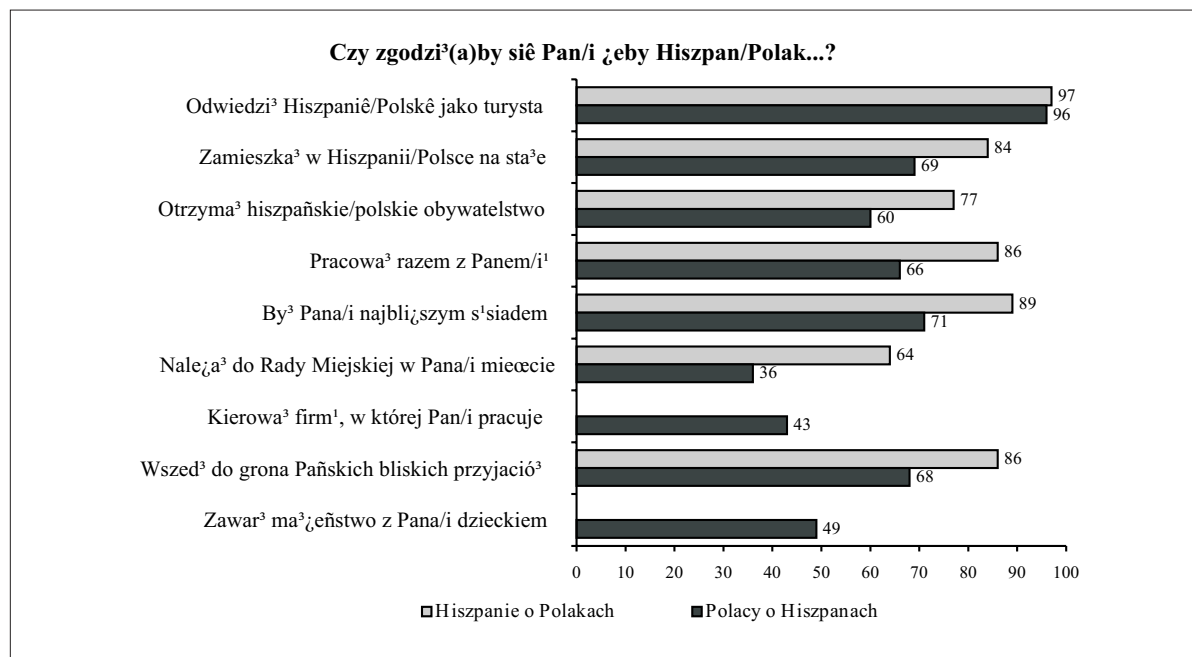

Tymczasem Hiszpanie wyraźnie lokują Polskę w Europie Wschodniej, która jest w ich oczach nieco odmienną Europą niż ta przez nich zamieszkiwana – tworem trudnym do opisanego w kategoriach podobieństw i różnic.

Co ciekawe, przekonanie o podobieństwie bądź różnicach między różnymi narodami wcale niekoniecznie przekładają się na otwartość na kontakty oraz gotowość do zbliżenia z przedstawicielami innego narodu.

Zarówno w badaniach przeprowadzonych w Polsce, jak i w badaniach hiszpańskich zadano pytanie mające na celu określenie odczuwanego dystansu między przedstawicielami obu narodów (wykres 3)².

² Pytanie to zostało skonstruowane zgodnie ze skalą Bogardusa, która – najogólniej mówiąc – mierzy poziom dystansu między przedstawicielami poszczególnych narodów.

Wykres 3. Poziom dystansu Hiszpanów wobec Polaków oraz Polaków wobec Hiszpanów

Procent odpowiedzi „tak”. Dwo³ch pytañ nie zadano w sonda¿u hiszpañskim.

Hiszpanie s¹ o wiele bardziej otwarci w stosunku do Polaków ni¿ Polacy w stosunku do Hiszpanów. Niemal we wszystkich przypadkach ró¿nica w akceptacji przedstawiciela drugiego narodu w kolejnych rolach wynosi oko³o 20 punktów procentowych.

Hiszpanie – mimo obaw ¿ywionych w wielu krajach Unii Europejskiej – sk³onni byliby nawet przyznawaæ Polakom hiszpañskie obywatelstwo. Natomiast zarówno Hiszpanie, jak i Polacy najmniej chêtne przyznawaliby drugiej nacji prawo do decydowania o sprawach dotycz¹cych ich regionu – a wiêc np. do zasiadania w Radzie Miejskiej (choç i tak 64% Hiszpanów zgodzi³oby siê na tak¹ rolê Polaka). Ponad po³owa Polaków nie chcia³aby aby Hiszpan sta³ siê cz³onkiem rodziny oraz aby Hiszpan kierowa³ firm¹, w której pracuj¹ (tego pytania niestety nie zadano w sonda¿u hiszpañskim). Dzieje siê tak mimo, i¿ wizerunek Hiszpana w Polsce jest znacznie atrakcyjniejszy i ¿e jest w nim znacznie mniej element³w negatywnych ni¿ w wizerunku Polaka w Hiszpanii. Hiszpanie bowiem, choç na og³³ oceniaj¹ nas z sympati¹, to jednak bez w¹tpienia postrzegaj¹ nas jako mieszkañc³w kraju zacofanego. Tymczasem Polacy wskazuj¹ w du¿ej mierze w³aœnie na nowoczesnoœæ Hiszpanii.

5. Opinie Hiszpanów na temat rozszerzenia Unii Europejskiej o Polskê i inne kraje

Hiszpañska opinia publiczna ma raczej przychylny stosunek do rozszerzenia Unii Europejskiej. Wyniki sonda¿u pokazuj¹, ¿e zdaniem wiêkszoœci Hiszpanów integracja Polski przyniesie wiêcej korzyœci ni¿ strat.

Tabela 8. Opinie Hiszpanów o konsekwencjach przystąpienia Polski do Unii Europejskiej (w procentach)

<i>Czy przystąpienie Polski do Unii Europejskiej będzie miało konsekwencje pozytywne czy negatywne dla:</i>	Pozytywne	Ani pozytywne, ani negatywne	Negatywne	Nie wiem, trudno powiedzieć
Zwykłych ludzi takich jak Pan/i	33	35	9	23
Hiszpanii	45	15	12	28
UE jako całości	51	13	10	26

Jak widać z danych przedstawionych w tabeli 8, poziom deklarowanych obaw sięga zaledwie 9 – 12% i respondenci skłonni są raczej dostrzegać pozytywne skutki ewentualnej akcesji Polski. Ponad połowa badanych uważa, że będzie to korzystne dla całej Unii, a jedna trzecia przewiduje nawet korzyści dla siebie. Wydaje się zatem, że Hiszpanie są przekonani o sensowności rozszerzenia Unii i nawet jeśli nie dostrzegają w tym jakiegoś szczególnego własnego interesu, to nie przewidują, by mogli coś stracić w wyniku tego procesu.

Ponad połowa badanych Hiszpanów wyraża przyzwolenie na to, by Unia była rozszerzana również o inne – wymienione w kwestionariuszu – kraje postkomunistyczne (tabela 9). Opinie przeciwne integracji poszczególnych krajów nie przekraczają 14%. Generalnie różnice między poziomem przyzwolenia na rozszerzenie Unii o różne kraje są bardzo nieznaczne, choć przystąpienie Polski akceptowane jest najsilniej. Wydaje się, że respondenci hiszpańscy w bardzo małym stopniu postrzegają zróżnicowanie między poszczególnymi *los países del Este*. Dotyczy to nawet krajów, których ewentualna integracja jest raczej sprawą bardzo odległej przyszłości – np. Bułgarii.

Tabela 9. Opinie Hiszpanów na temat przyjęcia nowych członków do Unii Europejskiej (w procentach)

<i>Który lub które z następujących krajów powinny zostać członkami Unii Europejskiej?</i>			
Kraj	Tak	Nie	Nie wiem i brak odpowiedzi
Polska	63	10	27
Węgry	61	11	28
Czechy	60	12	28
Bułgaria	59	13	28
Słowacja	57	14	29
Słowenia	56	14	30

Osoby, które wyraziły przekonanie, że dany kraj powinien stać się członkiem Unii Europejskiej zapytano, w jakim terminie powinno to nastąpić. We wszystkich przypadkach blisko połowa badanych była zdania, że integracja powinna nastąpić w ciągu najbliższych pięciu lat (tabela 10). Również tutaj widać, że respondenci hiszpańscy niemal nie dostrzegają zróżnicowania poszczególnych krajów dawnego bloku komunistycznego jako aspirujących do przystąpienia do

Unii. Aprobata przyjęcia do Unii Europejskiej państw postkomunistycznych jest więc raczej akceptacją samej idei rozszerzania obszaru Unii niż pragnieniem integracji konkretnego kraju.

Tabela 10. Opinie Hiszpanów na temat preferowanego tempa integracji z Unią Europejską (w procentach)

Kraj	Najpóźniej za 5 lat	Za 5 – 10 lat	Nie wiem i brak odpowiedzi	Podstawa procentowania
Polska	49	30	16	(1556)
Czechy	49	31	15	(1492)
Węgry	48	32	15	(1519)
Bułgaria	47	31	15	(1450)
Słowenia	47	31	16	(1383)
Słowacja	47	32	16	(1417)

Pytanie zadano tylko osobom, które wskazały, iż dany kraj powinien zostać członkiem Unii Europejskiej.

Osoby wskazujące Polskę jako kraj, który powinien zostać członkiem Unii Europejskiej spytano, dlaczego warto nas przyjąć do Unii. Rozkład odpowiedzi przedstawia tabela 11.

Tabela 11. Argumenty zwolenników przyjęcia Polski do Unii Europejskiej (w procentach)

Argumenty	Procent
Możliwość rozszerzenia rynku i wymiany handlowej	62
Wzrost znaczenia UE w świecie po rozszerzeniu	42
Wzrost międzynarodowego bezpieczeństwa w Europie	25
Wartości kulturalne i tradycje Polski	16
Wiedza i wykształcenie Polaków	13
Inne	5

Pytanie zadawano tylko osobom wskazującym Polskę jako kraj, który powinien zostać członkiem Unii. Respondenci mogli wybrać dwie odpowiedzi.

Najczęściej wymienianym argumentem jest nadzieja na rozszerzenie wymiany handlowej dzięki powiększeniu Unii. Argumentacja, która przemawia do Hiszpanów, wskazuje na wzrost potencjału gospodarczego oraz (w mniejszym stopniu) politycznego i obronnego Wspólnoty. Drugorzędne znaczenie mają zaś argumenty wskazujące na jakieś specyficzne wartości czy kompetencje, które Polacy mogliby wnieść do Europy.

Obawy Hiszpanów zdają się wynikać z ich przekonania o dużym dystansie gospodarczym między Polską a krajami Unii (tabela 12). Można sądzić, że w przekonaniu przeciwników naszej akcesji Polska jest krajem biednym, który po przystąpieniu do Unii stanie się eksporterem taniej siły roboczej i biorcą funduszy pomocowych. Obawy te z pewnością mają źródło w wyobrażeniach Hiszpanów o naszej części Europy. Również lęk przed wzrostem przestępczości należy przypisać prawdopodobnie wizerunkowi Polski jako kraju o niższym poziomie rozwoju cywilizacyjnego.

Tabela 12. Argumenty przeciwników przyjęcia Polski do Unii Europejskiej (w procentach)

Argumenty	Procent
Napływ taniej siły roboczej	41
Większe obciążenie kosztami dotychczasowych członków UE	37
Gorsze funkcjonowanie UE po jej rozszerzeniu	27
Wzrost przestępczości	21
Zacofanie polskiego rolnictwa	9
Problemy ochrony środowiska (ekologia)	3
Inne	11

Pytanie zadawano tylko osobom wskazującym Polskę jako kraj, który nie powinien zostać członkiem Unii (N = 212). Respondenci mogli wybrać dwie odpowiedzi.

Argument o gorszym funkcjonowaniu Unii Europejskiej po rozszerzeniu nie odgrywa w Hiszpanii większej roli. Szczególnego podkreślenia wart jest fakt, że zaledwie 9% Hiszpanów wskazuje na zacofanie polskiego rolnictwa. Okazuje się, że kwestia ta, tak istotna w negocjacjach na wysokim szczeblu, z perspektywy obywatela rolniczej Hiszpanii zupełnie nie jest postrzegana jako ważna.

6. Podsumowanie

Opinia Hiszpanów na temat Polski i Polaków nie jest ukształtowana. Z przedstawionych wyników badań można wnioskować, że przeciętny Hiszpan nie ma dostatecznej wiedzy o Europie Wschodniej, by wiedzieć np. czy istnieje poważniejsza różnica w zaawansowaniu reform rynkowych w Polsce i w Bułgarii. Dlatego można podejrzewać, że znaczna część opinii wyrażanych przez Hiszpanów o Polsce wynika ze stereotypu Europy Wschodniej w ogóle. Chodzi tu przede wszystkim o bardzo wyraźną opinię Hiszpanów o zacofaniu Polski, o słabej, źle zorganizowanej gospodarce i systemie politycznym.

Oznacza to, że informacje o polskich sukcesach w budowaniu gospodarki wolnorynkowej i liberalno-demokratycznego systemu politycznego nie docierają do hiszpańskiej opinii publicznej. Prawdopodobnie równie mało Hiszpanie wiedzą o problemach, z którymi się borykamy. Niski poziom wiedzy o przemianach w Europie Środkowo-Wschodniej nie wpływa jednak zasadniczo na opinię o słuszności integracji naszego kraju ze strukturami unijnymi.

Czym można tłumaczyć generalną przychylność, jaką Hiszpanie wyrażają w stosunku do Polski i idei integracji naszego kraju z Unią Europejską? Przede wszystkim nie należy jej przeceniać – tam, gdzie respondenci hiszpańscy byli pytani o stosunek do różnych narodów, Polacy z reguły wypadali korzystnie, jednak oceny, jakie wystawiono Polsce, nie różnią się znacząco od ocen uzyskiwanych przez inne kraje naszego regionu. Zaś z wyników badania można wnioskować, że hiszpańska opinia publiczna w dużej mierze została już przekonana do potrzeby włączenia części krajów Europy Wschodniej do Unii i sprawa ta nie budzi większych

emocji. Być może dlatego niemal wszystkie kraje postkomunistyczne, o które pytano w sondażu (z wyłączeniem Rosji), są postrzegane jako bardzo prawdopodobni przyszli partnerzy w Unii Europejskiej.

Wydaje się zatem, że Hiszpanie akceptują perspektywę rozszerzenia struktur europejskich oraz uważają ją za ogólnie korzystną dla gospodarki i znaczenia politycznego całej Unii. W nikłym natomiast stopniu orientują się w konkretnych korzyściach i zagrożeniach, jakie mogą wynikać dla ich kraju z przyłączenia poszczególnych kandydatów.

Portret Hiszpana w Polsce jest prawdopodobnie również w dużej mierze po prostu pewną modyfikacją istniejącego u nas stereotypu Zachodniego Europejczyka. Wynika raczej z atrakcyjności Europy Zachodniej, nie zaś z tego, co Polacy wiedzą o Hiszpanii.

Jednocześnie trzeba zwrócić uwagę na dwa niepokojące zjawiska, jakie znalazły swój wyraz w wynikach sondaży. Po pierwsze, na bardzo niską samoocenę, jaką Polacy wystawiają sobie w autocharakterystyce. Wskazuje ona na istnienie poważnych problemów, jakie mają Polacy z własną tożsamością kulturową, zwłaszcza zaś z odnalezieniem się w zbiorze wartości, o które zapytano w badaniu – co jest fenomenem zasługującym na osobną analizę. Po drugie, na dość duży dystans, jaki Polacy pragną zachować w stosunku do przedstawicieli innego narodu – do którego deklarują sympatię i z którym mają nadzieję zintegrować się politycznie w ramach Zjednoczonej Europy.

Można jednak stwierdzić, iż zarówno polskie, jak i hiszpańskie wyniki badań potwierdzają raz jeszcze, że wola bądź przyzwolenie na przyłączenie krajów Europy Wschodniej do Unii Europejskiej ani na Wschodzie, ani na Zachodzie nie wynika ze świadomości wspólnego dziedzictwa kulturowego bądź z chęci nawiązania bliższych kontaktów z mieszkańcami innych krajów europejskich, lecz z nadziei na ogólnie rozumianą poprawę sytuacji ekonomicznej i bezpieczeństwa politycznego. Tym bowiem, co Polacy dostrzegają w Hiszpanach, jest ich „nowoczesność”, a tym, co zdaniem Hiszpanów przemawia za integracją Polski z Unią Europejską, jest „możliwość rozszerzenia wymiany handlowej”. Nie są to cechy narodów, lecz wyobrażenia, za którymi kryją się nadzieje na przyszłe polepszenie własnego bytu.

Część II

Polska – Szwecja. Wzajemny wizerunek

1. Wizerunek Polski

Znajomość Polski wśród Szwedów wynika głównie: z przeczytanych książek lub obejrzanych programów telewizyjnych na temat naszego kraju oraz wiąże się z posiadaniem polskich przyjaciół lub znajomych zamieszkałych w Szwecji, zapewne w dużej części emigrantów. Uwagę zwraca szczególnie znaczny (43%) odsetek Szwedów, którzy przeczytali książki lub obejrżeli programy telewizyjne na temat naszego kraju. Natomiast znikoma liczba respondentów przyznaje się do śledzenia wiadomości z Polski oraz do odwiedzania naszego kraju w sprawach związanych z prowadzeniem interesów. Także stosunkowo niewielu Szwedów przebywało w naszym kraju jako turyści (tabela 1).

Tabela 1. Znajomość Polski przez Szwedów (w procentach)

Pytanie	Tak	Nie	Trudno powiedzieć/nie wiem
<i>Czy był/a Pan/i w Polsce jako turysta?</i>	13	86	1
<i>Czy był/a Pan/i w Polsce w sprawach biznesowych?</i>	4	95	1
<i>Czy ma Pan/i polskich przyjaciół lub znajomych zamieszkałych w Polsce?</i>	8	91	1
<i>Czy ma Pan/i polskich przyjaciół lub znajomych zamieszkałych w Szwecji?</i>	28	71	1
<i>Czy czytał/a Pan/i książki lub oglądał/a programy telewizyjne o Polsce?</i>	43	49	8
<i>Czy regularnie śledzi Pan/i wiadomości z Polski?</i>	6	91	3

Wydaje się więc, iż Polska wzbudza pewne zainteresowanie u Szwedów (niemalże połowa badanych sięgnęła po polską książkę lub obejrzała program telewizyjny poświęcony Polsce), jednakże rzadko przekłada się to na odwiedzenie naszego kraju lub podjęcie wysiłku śledzenia wiadomości na temat Polski.

Czerpanie wiedzy o Polsce z książek i telewizji bądź też od polskich znajomych nie wystarcza jednak do wyrobienia sobie sprecyzowanego zdania na temat szczegółowych aspektów funkcjonowania naszego kraju. W przypadku każdego z wymiarów (respondenci wypowiedzi

się zarówno o gospodarce, jak i o systemie politycznym), o którego ocenę byli proszeni badani, co najmniej połowa Szwedów wybierała wskazanie *trudno powiedzieć*, inni zaś zdecydowali się na wybór odpowiedzi ze środka skali: *ani się zgadzam, ani nie zgadzam* (tabela 2). Niewielu respondentów decydowało się na udzielenie odpowiedzi jednoznacznych, zarówno pozytywnych, jak i negatywnych. Tylko w stosunku do stwierdzenia, iż *w Polsce Kościół katolicki ma zbyt duże wpływy* Szwedzi wykazali się większym zdecydowaniem – 40% badanych wybrało odpowiedź *zgadzam się* lub *zdecydowanie się zgadzam*.

Tabela 2. Opinie Szwedów o Polsce (w procentach)

<i>Polska to kraj, w którym:</i>	Zdecydowanie się zgadzam	Zgadzam się	W takim samym stopniu zgadzam się i nie zgadzam	Nie zgadzam się	Zdecydowanie się nie zgadzam	Trudno powiedzieć/niewiem
Jest szybki wzrost gospodarczy	11	14	14	7	4	51
Biurokracja utrudnia załatwianie najprostszych spraw	10	16	13	3	1	58
Istnieje dobra organizacja pracy	2	3	16	14	6	61
Panuje korupcja	9	13	12	4	2	59
Dobrze funkcjonuje system parlamentarny	2	6	19	9	5	59
Politycy są niekompetentni	3	5	25	7	2	68
Respektuje się swobody obywatelskie	2	7	28	20	4	60
Kościół katolicki ma zbyt duże wpływy	21	19	6	1	0,3	54
Dobrze funkcjonuje gospodarka rynkowa	2	7	17	8	4	62

W pytaniu użyto skali dziesięciostopniowej od 1 do 10 punktów (gdzie 1 – oznaczało *zdecydowanie się nie zgadzam*, a 10 – *zdecydowanie się zgadzam*). W celu czytelniejszej prezentacji wyniki zostały przeliczone na skalę pięciostopniową. Ze względu na zaokrąglenia dane w kolumnach poziomych mogą się nie sumować do 100%.

Szwedzi są stosunkowo silnie przekonani, że w Polsce: *biurokracja utrudnia załatwianie najprostszych spraw* (26% odpowiedzi *zgadzam się* i *zdecydowanie się zgadzam*); *jest szybki wzrost gospodarczy* (25%) oraz że *panuje korupcja* (22%). Szwedzi mają więc niezbyt pozytywne zdanie na temat polskiego życia publicznego, „gnębionego” z jednej strony przez przerost biurokracji, a z drugiej – przez korupcję.

Co ciekawe, mimo iż jedna czwarta badanych Szwedów wyraża opinię, że w Polsce *jest szybki wzrost gospodarczy*, to jednocześnie tylko 9% zgadza się ze stwierdzeniem, że w naszym kraju *dobrze funkcjonuje gospodarka rynkowa*. Nasuwa się więc przypuszczenie, że Szwedzi są skłonni przypisywać tempo polskiego rozwoju gospodarczego raczej koniunkturze zewnętrznej, bądź też czynnikom, których nie można wiązać z budowaniem „od podstaw” stabilnej gospodarki rynkowej.

Najtrudniejsze dla szwedzkich badanych okazało się jednoznaczne ustosunkowanie do stwierdzeń, iż w Polsce *politycy są niekompetentni* (aż 68% wskazań *trudno powiedzieć* i 25% *w takim samym stopniu zgadzam się i nie zgadzam*) oraz *respektuje się swobody obywatelskie* (odpowiednio: 60% i 28%). Mieszkańcom Szwecji stosunkowo trudno zatem ocenić funkcjonowanie naszego kraju w sferze politycznej.

Opinie na temat innego kraju warto porównać zawsze z oceną poszczególnych dziedzin życia społeczno-politycznego wystawianą własnej ojczyźnie. O ile Polska jawi się Szwedom jako kraj przede wszystkim zbiurokratyzowany, o słabo rozwijającej się gospodarce, to Szwecję postrzegają jako miejsce, gdzie *istnieje dobra organizacja pracy* (57% zsumowanych odpowiedzi *zgadzam się i zdecydowanie się zgadzam*) oraz *respektuje się swobody obywatelskie* (54%). Szwedzi pozytywnie oceniają również tempo wzrostu gospodarczego w ich kraju (48%), a także funkcjonowanie gospodarki rynkowej (43%) (tabela 3).

Tabela 3. Opinie Szwedów o własnym kraju (w procentach)

<i>Szwecja to kraj, w którym:</i>	Zdecydowanie się zgadzam	Zgadzam się	W takim samym stopniu zgadzam się i nie zgadzam	Nie zgadzam się	Zdecydowanie się nie zgadzam	Trudno powiedzieć/nie wiem
Jest szybki wzrost gospodarczy	18	30	33	7	3	9
Biurokracja utrudnia załatwianie najprostszych spraw	24	26	25	11	4	10
Istnieje dobra organizacja pracy	22	35	25	5	4	9
Panuje korupcja	3	5	22	25	27	19
Dobrze funkcjonuje system parlamentarny	16	25	33	10	7	10
Politycy są niekompetentni	12	18	30	17	11	12
Respektuje się swobody obywatelskie	24	30	26	6	5	8
Kościół katolicki ma zbyt duże wpływy	3	6	24	24	29	14
Dobrze funkcjonuje gospodarka rynkowa	15	28	31	5	4	17

W pytaniu użyto skali dziesięciostopniowej od 1 do 10 punktów (gdzie 1 – oznaczało *zdecydowanie się nie zgadzam*, a 10 – *zdecydowanie się zgadzam*). W celu czytelniejszej prezentacji wyniki zostały przeliczone na skalę pięciostopniową. Ze względu na zaokrąglenia dane w kolumnach poziomych mogą się nie sumować do 100%.

Warto również zauważyć, że aż połowa badanych Szwedów zgadza się ze stwierdzeniem, że w ich kraju *biurokracja utrudnia załatwianie najprostszych spraw*. Ambiwalentne podejście mają szwedzcy respondenci do stwierdzenia, iż w ich kraju *politycy są niekompetentni*.

Wydaje się zatem, iż o ile Szwedzi pozytywnie oceniają ekonomiczny wymiar funkcjonowania swojego kraju oraz respektowanie w nim swobód obywatelskich, o tyle znacznie mniej entuzjastycznie odnoszą się do sposobu organizacji życia publicznego, zdominowanego ich zdaniem przez biurokrację, oraz do kompetencji członków własnej klasy politycznej.

Interesujące jest porównanie wizerunków Polski i Szwecji obecnych w świadomości Szwedów (tabela 4). Odmienne jest postrzegana pozycja i poziom wpływów Kościoła katolickiego oraz poziom korupcji szerzącej się w Polsce, a w minimalnym stopniu przejawiającej się w życiu społeczno-politycznym Szwecji. Polskę odróżnia od Szwecji również brak dobrej organizacji pracy. Co ciekawe, istotnym podobieństwem między Polską a Szwecją, jest w opinii Szwedów, zbieżny stopień niekompetencji polityków, a także utrudnianie przez biurokrację załatwiania najprostszych spraw. Badani Szwedzi w podobny sposób oceniają również poziom wzrostu gospodarczego w obu krajach.

Tabela 4. Opinie Szwedów o Polsce i o własnym kraju – porównanie średnich

<i>Polska/Szwecja to kraj, w którym:</i>	Polska	Szwecja	Różnica
Kościół katolicki ma zbyt duże wpływy	8,12	3,06	5,06
Panuje korupcja	6,44	2,99	3,45
Istnieje dobra organizacja pracy	3,61	6,82	3,21
Respektuje się swobody obywatelskie	4,54	6,60	2,06
Dobrze funkcjonuje gospodarka rynkowa	4,67	6,36	1,69
Dobrze funkcjonuje system parlamentarny	4,34	5,93	1,59
Jest szybki wzrost gospodarczy	6,17	6,47	0,30
Biurokracja utrudnia załatwianie najprostszych spraw	6,79	6,53	0,26

Odpowiedzi na skali dziesięciostopniowej: 0 – zdecydowanie się zgadzam, 10 – zdecydowanie się nie zgadzam.

Podsumowując można stwierdzić, iż – mimo deklarowanej znajomości Polski opartej na przeczytanych książkach i obejrzanych filmach o naszym kraju, a także wynikającej z posiadania polskich znajomych – Szwedom zdecydowanie trudno jest jednoznacznie ocenić kondycję Polski po transformacji społeczno-ekonomicznej.

2. Poziom sympatii Szwedów do Polaków oraz do innych narodów

Szwedzi są dość oszczędni w wyrażaniu antypatii – do żadnego z wymienionych w ankiecie narodów nie odczuwają zdecydowanej niechęci; przeważającym uczuciem jest dla nich obojętność (znaczna liczba wskazań: *ani niechęć, ani sympatia* oraz *trudno powiedzieć*). Wśród narodów cieszących się największą sympatią Szwedów znaleźli się oni sami, a także Anglicy, Amerykanie oraz Austriacy (średnie powyżej lub zbliżone do sześciu punktów – tabela 5). Najgorzej respondenci ze Szwecji odnoszą się do Rosjan.

Tabela 5. Poziom sympatii Szwedów do innych narodów (w procentach)

Naród	Bardzo duża sympatia	Sympatia	Ani sympatia, ani niechęć	Niechęć	Bardzo duża niechęć	Trudno powiedzieć	Średnia na skali
Szwedzi	31	25	28	1	1	17	7,54
Anglicy	13	24	38	2	1	22	6,50
Amerykanie	11	20	41	4	2	22	6,12
Austriacy	8	15	45	3	2	29	5,94
Francuzi	5	13	49	5	2	26	5,52
Węgrzy	5	8	49	4	1	33	5,36
Czesi	4	8	49	4	2	34	5,31
Niemcy	5	11	46	11	5	23	5,03
Polacy	3	7	48	8	4	30	4,92
Rosjanie	3	5	45	10	7	30	4,58

Odpowiedzi udzielono na skali dziesięciostopniowej, na której 1 oznaczono bardzo dużą sympatię, a 10 – bardzo dużą niechęć. W celu czytelniejszego przedstawienia wyniki zostały przeliczone na skalę pięciostopniową. Ze względu na zaokrąglenia dane w kolumnach poziomych mogą nie sumować się do 100%.

Na pierwszy rzut oka wyniki przedstawione w tabeli 5 nie są dla naszego kraju zbyt pozytywne – mniejszą sympatią niż Polacy cieszą się wśród Szwedów jedynie Rosjanie. Trzeba jednak zauważyć, że aż 48% respondentów ze Szwecji nie odczuwa w stosunku do Polaków, podobnie jak do Węgrów i Czechów, ani niechęci, ani sympatii, a niemal jedna trzecia nie potrafi ustosunkować się do tej kwestii (wskazali oni odpowiedź *trudno powiedzieć*). Wydaje się więc, że Szwedzi mają do nas, podobnie jak do innych narodów, stosunek raczej obojętny.

Warto dodać, iż bardziej negatywnie nastawione są do Polski osoby z niższym wykształceniem, częściej mężczyźni niż kobiety (które zresztą są oszczędniejsze w wyrażaniu zarówno sympatii, jak i antypatii). Co ważne, respondenci, którzy odwiedzili nasz kraj, mają polskich znajomych lub też czytali książki i oglądali programy o Polsce deklarują wyższy poziom sympatii od pozostałych. Tak więc sprawdza się tu następująca zależność: im większa wiedza o kraju bądź kontakt z nim, tym bardziej pozytywnie jest on postrzegany.

3. Opinie Szwedów na temat rozszerzenia Unii Europejskiej o Polskę i inne kraje

Brak sprecyzowanego zdania na temat Polski widać także przy okazji wypowiedzi Szwedów dotyczących rozszerzenia Unii Europejskiej. Nawet w stosunku do czterech państw nadbałtyckich – w tym również Polski – które byłyby przez Szwedów najchętniej przywitane w unijnym towarzystwie, co najmniej połowa badanych nie miała sprecyzowanego zdania i wskazywała odpowiedź *trudno powiedzieć* (tabela 6). Przypomnijmy dla porównania, iż tę

odpowiedź wybierało maksymalnie jedynie po 16% Austriaków i Hiszpanów¹. Trzeba zatem stwierdzić, iż kwestia rozszerzenia Unii jest dla Szwedów zdecydowanie bardziej obojętna niż dla przedstawicieli innych krajów.

Tabela 6. Opinie Szwedów na temat przyjęcia nowych członków do Unii Europejskiej (w procentach)

Kraj	1. Powinien zostać członkiem Unii Europejskiej w ciągu najbliższych 5 lat	2. Powinien zostać członkiem Unii Europejskiej za 5 – 10 lat	3. Powinien zostać członkiem Unii Europejskiej jeszcze później	4. Nie powinien zostać członkiem Unii Europejskiej	Trudno powiedzieć	Różnica między sumą odpowiedzi 1, 2, 3 a 4
Estonia	23	13	6	4	54	+37
Łotwa	21	13	7	4	55	+37
Polska	22	12	6	4	56	+36
Litwa	20	13	7	5	55	+36
Czechy	18	12	8	5	57	+33
Węgry	18	12	7	4	59	+33
Słowenia	13	12	9	6	60	+28
Bułgaria	9	11	10	7	63	+24
Rosja	6	8	11	17	58	+8
Turcja	7	8	9	17	59	+8

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w ciągu najbliższych pięciu lat popiera 22% respondentów ze Szwecji² a 12% jest zdania, że powinno to nastąpić później (w ciągu 5 – 10 lat). Trzeba podkreślić, iż identycznie Szwedzi ustosunkowują się do akcesji Estonii, Łotwy oraz Litwy³. Wszystkie cztery wymienione kraje nadbałtyckie są ze względów geograficznych, historycznych oraz gospodarczych bliższe Szwecji niż inne państwa kandydujące. Wydaje się więc, iż mieszkańcy Szwecji postrzegają przystąpienie naszego kraju do Unii Europejskiej w kontekście przystąpienia również innych państw nadbałtyckich, nie ustosunkowują się zaś w sposób szczególny do akcesji Polski.

Warto dodać, że za szybszym przyjęciem naszego kraju do Unii Europejskiej opowiadają się osoby z wyższym wykształceniem (są one również bardziej zdecydowane w swych sądach) oraz respondenci starsi. Z wyższym stopniem akceptacji dla akcesji Polski związana jest także znajomość naszego kraju – osoby, które odwiedziły Polskę, mają polskich znajomych lub czytały książki, oglądały programy telewizyjne o naszym kraju, są bardziej pozytywnie nastawione do przyjęcia Polski do unijnego towarzystwa. Podobnie, przychylniej do naszej akcesji odnoszą się ci respondenci, którzy jednoznacznie i dobrze wypowiedzieli się o wysokim tempie wzrostu gospodarczego w Polsce oraz doceniali respektowanie swobód obywatelskich w naszym kraju.

Zdecydowanie nieprzychylnie respondenci ze Szwecji ustosunkowani są natomiast do akcesji Turcji oraz Rosji.

¹ Por. M. Sikorska: *Polska – Austria. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzania Unii Europejskiej*. Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2000 i rozdział Adama Milczarka w niniejszym tomie.

² Por. ibidem. Tego samego zdania jest niemal połowa (49%) Hiszpanów i jedynie 13% Austriaków.

³ Różnice między wypowiedziami na temat tych państw nie są istotne statystycznie, tak więc kolejność ich wymieniania może być dowolna.

4. Wizerunek Szwecji i Szwedów – typowe skojarzenia Polaków

Znajomość Szwecji oraz pierwsze skojarzenia z tym krajem

Mieszkańcy naszego kraju deklarują stosunkowo niewielką znajomość Szwecji, opartą głównie na kontaktach osobistych: bądź to odwiedzeniu tego kraju, bądź posiadaniu znajomych Szwedów mieszkających w Polsce. Polacy natomiast są bez wątpienia zainteresowani Szwecją – dużo osób deklaruje przeczytanie książki napisanej przez szwedzkiego autora i oglądanie szwedzkich filmów, a także oglądanie programów telewizyjnych na temat tego kraju (tabela 7).

Poziom znajomości Szwecji przez Polaków uzależniony jest jedynie od poziomu wykształcenia (im wyższe, tym częstsze kontakty ze Szwecją, większa liczba przeczytanych książek itd.), nie są zaś istotne ani dochód, ani wiek badanych.

Tabela 7. Znajomość Szwecji wśród Polaków (w procentach)

Pytanie	Tak	Nie	Trudno powiedzieć/nie wiem
<i>Czy był/a Pan/i w Szwecji?</i>	8	91	1
<i>Czy ma Pan/i znajomych Szwedów zamieszkałych w Polsce?</i>	4	95	1
<i>Czy miał/a Pan/i sporadyczne kontakty ze Szwedami zamieszkałymi w Szwecji?</i>	17	81	2
<i>Czy czytał/a Pan/i książki napisane przez Szwedów lub oglądał/a szwedzkie filmy?</i>	42	48	10
<i>Czy oglądał/a Pan/i programy w telewizji o Szwecji?</i>	53	36	11

Nasuwa się pytanie, jak znajomość Szwecji, oparta na literaturze i programach telewizyjnych, wpływa na pierwsze skojarzenia, jakie mają Polacy z tym krajem.

Do pierwszej grupy skojarzeń można zaliczyć te związane z położeniem geograficznym Szwecji i z atrakcjami turystycznymi, jakich dostarcza ten kraj (turystyka, żeglowność, Bałtyk, Skandynawia, Sztokholm, ekologia, ostry, zimny klimat). W drugiej znaczącej grupie znajdują się pozytywne skojarzenia dotyczące szwedzkiej gospodarki (dobrobyt, bogactwo, wysoki poziom życia, nowoczesny przemysł Volvo i Scania) oraz wysokiego poziomu cywilizacyjnego (czystość, schludność, porządek oraz gospodarność). Zdecydowanie rzadziej występowały skojarzenia historyczne („potop”, historia, Wikingowie); związane ze szwedzką kulturą i nauką (nauka, kultura, sztuka, film) oraz skojarzenia „sportowe” (sport, hokej, tenis, narty, piłka nożna, ostatni przegrany mecz).

Podsumowując można zatem stwierdzić, że Szwecja kojarzy się Polakom pozytywnie (turystyka, przemysł, kraj dobrobytu), bądź stosunkowo obojętnie (sport, historia itd.). Nie wymieniano natomiast elementów o konotacjach zdecydowanie negatywnych.

Wizerunek typowego Szweda

Typowy Szwed w opinii Polaków to zdecydowanie osoba nowoczesna (72%, tabela 8), wykształcona i schludna (ponad 60%), a także zdyscyplinowana, odpowiedzialna, pracowita i tolerancyjna (powyżej 55%). Ponad połowie Polaków trudno było się zdecydować (wybrano wskazanie 3 – środkowe na skali), czy typowy Szwed jest religijny, czy też nie.

Również w przypadku wizerunku typowego Szweda zmienną istotnie różnicującą opinię Polaków jest jedynie wykształcenie – im wyższe, tym bardziej pozytywna ocena.

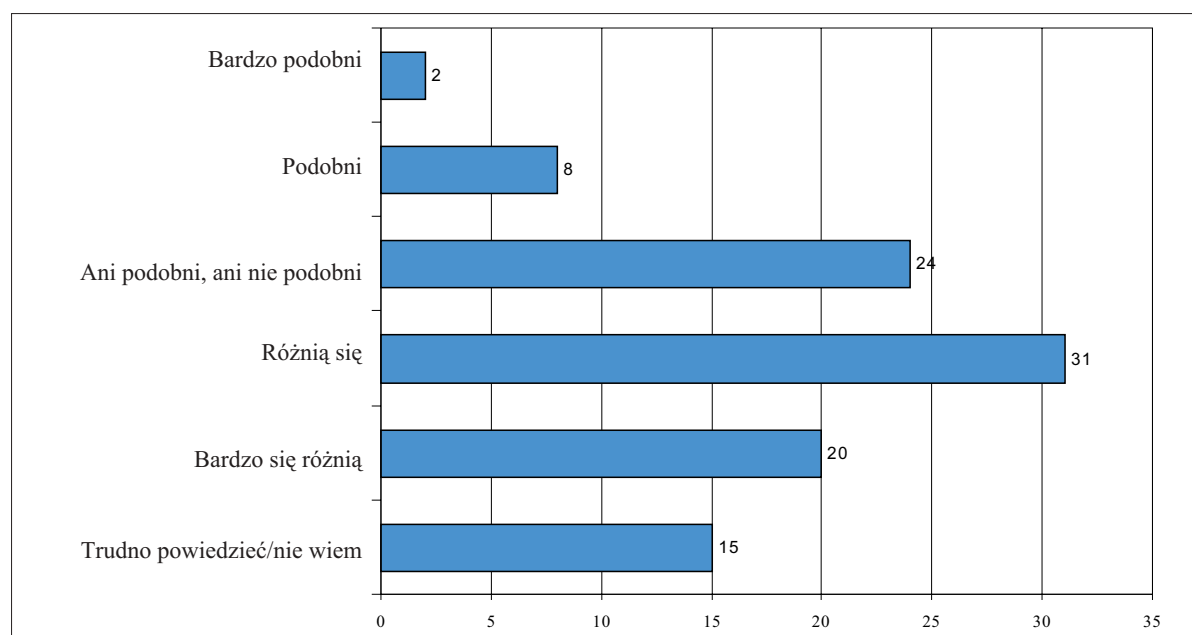
Tabela 8. Wizerunek typowego Szweda w opinii Polaków (w procentach)

	1	2	3	4	5	
pracowity	28	29	38	4	1	leniwy
tolerancyjny	26	29	37	5	2	nietolerancyjny
nowoczesny	39	33	23	3	2	zaczofany/konserwatywny
wykształcony	28	35	33	3	1	niewykształcony
efektywny	20	32	43	3	0,4	nieefektywny
uczciwy	18	29	47	4	0,4	nieuczciwy
życzliwy	19	31	42	7	1	nieżyczliwy
schludny	28	33	33	4	1	zaniedbany
religijny	5	10	57	19	9	niereligijny
odpowiedzialny	21	35	40	3	1	nieodpowiedzialny
zdyscyplinowany	25	33	36	4	1	samowolny

Oceny dokonywano na skali pięciostopniowej: od 1 (np. *bardzo pracowity*) do 5 (np. *bardzo leniwy*). Pominięto odpowiedzi *nie wiem*.

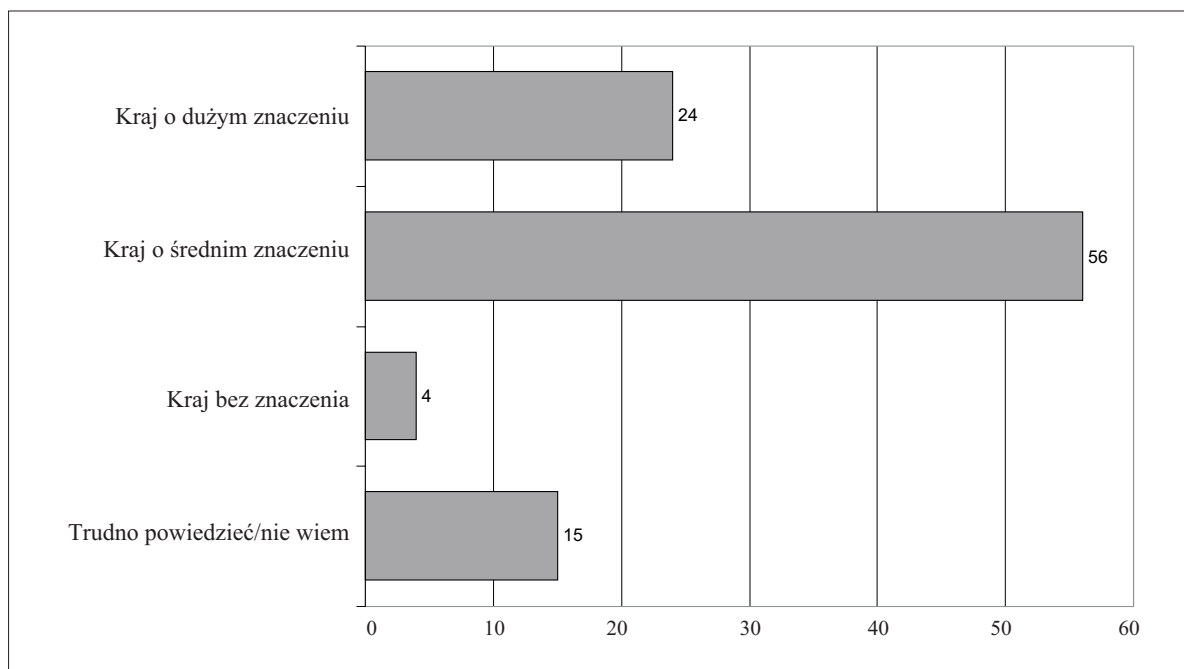
Badania polsko-austriackie wykazały, że Polacy mają silne poczucie odmienności wobec Austriaków. Poczucie to jest jednak silniejsze w przypadku Szwedów.

Wykres 1. Opinie Polaków na temat podobieństwa między Polakami a Szwedami (w procentach)

Mimo dużej sympatii dla Szwedów Polacy zdają się realistycznie wypowiadać na temat znaczenia, jakie ma Szwecja w Europie: zdaniem 56% respondentów jest to kraj średnio znaczący, zaś 24%, przypisuje mu duże znaczenie (wykres 2).

Wykres 2. Opinie Polaków na temat znaczenia Szwecji w Europie (w procentach)

Poziom dystansu Polaków wobec Szwedów

Znając pozytywny wizerunek typowego mieszkańca Szwecji wśród Polaków, warto zastanowić się nad poziomem dystansu⁴, jaki Polacy czują w stosunku do Szwedów (tabela 9).

Tabela 9. Poziom dystansu Polaków wobec Szwedów (w procentach)

Czy zgodził(a)by się Pan/Pani, żeby Szwed ...?	Tak	Nie	Trudno powiedzieć/nie wiem
Odwiedził Polskę jako turysta	98	0,2	1
Zamieszkał w Polsce na stałe	68	20	12
Otrzymał polskie obywatelstwo	60	24	16
Pracował razem z Panem/Panią	73	16	11
Był Pana/Pani najbliższym sąsiadem	76	12	11
Należał do Rady Miejskiej w Pana/i mieście	38	45	17
Kierował firmą, w której Pan/i pracuje	55	29	16
Wszedł do grona Pańskich bliskich przyjaciół	75	12	13
Stał się członkiem Pana/i rodziny przez małżeństwo z Pana/i dzieckiem	62	17	21

⁴ Informacje na temat stopnia bliskości/oddalenia między Polakami a Szwedami uzyskano dzięki zastosowaniu pytania skonstruowanego zgodnie ze skalą Bogardusa.

Mieszkańcy naszego kraju stosunkowo przychylnie odnoszą się do obecności w naszym kraju cudzoziemca-Szweda. Najłatwiejsze dla badanych z Polski było zaakceptowanie Szweda w roli turysty oraz – co mniej oczywiste – jako najbliższego sąsiada (aż 76% badanych zgodziło się z tym stwierdzeniem) i przyjaciela (75%). Zdecydowanie najmniej chętnie Polacy widzieliby obywateli Szwecji zasiadających w Radzie Miejskiej, a także pracujących na stanowisku przełożonego w firmie respondenta (choć bardzo wielu badanych nie miałooby nic przeciwko wspólnej pracy z cudzoziemcem-Szwedem).

Poziom dystansu maleje wraz ze wzrostem wykształcenia. Istotny jest tu także wiek respondentów – osoby młodsze są bardziej otwarte na obecność cudzoziemca-Szweda w naszym kraju.

Porównując dystans odczuwany wobec Austriaków, Hiszpanów i Szwedów warto zauważyć, że Polacy są najbardziej otwarci względem swego północnego sąsiada. Trzeba jednak zaznaczyć, że różnice w niektórych przypadkach nie są istotne statystycznie.

Podsumowując: zarówno wizerunek Szwecji, jak i typowego Szweda w opinii Polaków jest pozytywny. Kraj ten kojarzy nam się z turystyką (mimo iż niewielu Polaków miało okazję go odwiedzić) oraz z dobrze rozwiniętą gospodarką. Typowy Szwed zaś to – naszym zdaniem – osoba wykształcona i schludna, a tym samym niepodobna do typowego Polaka. Polacy deklarują gotowość zaakceptowania Szweda-cudzoziemca zarówno w roli turysty, jak i sąsiada, a nawet bliskiego przyjaciela.

Aneks

Informacja o badaniach

Wyniki przedstawione w raporcie uzyskano dzięki przeprowadzeniu sondaży na reprezentatywnych próbach dorosłych mieszkańców Polski, Hiszpanii i Szwecji.

Liczebność polskich prób wynosiła 1029 osób (w przypadku badań nad wizerunkiem Hiszpanii) oraz 1007 osób (w przypadku badań dotyczących wizerunku Szwecji). Badania w Polsce zostały przeprowadzone w marcu oraz listopadzie 1999 r. przez sopocką Pracownię Badań Społecznych.

Badanie w Hiszpanii przeprowadziło Centro de Investigaciones Sociológicas, w marcu 1999 r. Liczebność próby wynosiła 2490 osób.

Sondaż w Szwecji zrealizował SOM Institute z Uniwersytetu w Goeteborgu w grudniu 1999 r. Liczebność próby wynosiła 1800 respondentów.

Wydawnictwa Instytutu Spraw Publicznych

Nakładem Instytutu Spraw Publicznych ukazały się m.in.:

Publikacje książkowe

Buchner-Jeziorska Anna, Minkiewicz Barbara, Osterczuk-Kozińska Anna (red.), *Studia wyższe – szansa na sukces?*

Bundt Kate Hansen, *Norwegia mówi „Nie!” Źródła sprzeciwu wobec członkostwa w UE*
Chłop, rolnik, farmer? Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej – nadzieje i obawy polskiej wsi
– praca zbiorowa

Czapska Janina, Krupiarz Witold (red.), *Zapobieganie przestępczości w społecznościach lokalnych*

Gardawski Juliusz, Gąciarz Barbara, Mokrzyzewski Andrzej, Pańków Włodzimierz, *Rozpad bastionu? Związki zawodowe w gospodarce prywatyzowanej*

Kolarska-Bobińska Lena (red.), *Polska eurodebata*

Kolarska-Bobińska Lena (red.), *Druga fala polskich reform*

Leonard Mark, *Europa odkryta na nowo*

Leonard Mark, *Pomiędzy federalizmem a Europą narodów*

Łętowska Ewa, *Liberal Concept of Human Rights in Central and Eastern Europe*

Milic-Czerniak Róża (red.), *Gospodarstwa domowe w krajach Europy Środkowej. Skutki przemian 1990–1995*, wyd. IFiS PAN, ISP i Fundacja im. F. Eberta

Nelicki Aleksander (red.), *O naprawę III Rzeczypospolitej*, Kraków 1998, wyd. ISP i Wydawnictwo Platan

Pope Jeremy (red.), *Rzetelność życia publicznego. Metody zapobiegania korupcji*

Popławska Ewa (red.), *Dobro wspólne – władza – korupcja. Konflikt interesów w życiu publicznym*

Putkiewicz Elżbieta, Siellawa-Kolbowska Krystyna E., Wiłkomirska Anna, Zahorska Marta, *Nauczyciele wobec reformy edukacji*

Supińska Jolanta (red.), *Polityka społeczna dziś i jutro. Opinie ekspertów*

Widacki Jan, Czapska Janina (red.), *Bezpieczny obywatel – bezpieczne państwo. Safe Citizen – Safe State*, Lublin 1998, wyd. RW KUL przy wsparciu ISP, Materiały Międzynarodowej Konferencji „Bezpieczny Obywatel – Bezpieczne państwo” zorganizowanej przez ISP i KUL

Woźnicki Jerzy (red.), *Model zarządzania publiczną instytucją akademicką*

Woźnicki Jerzy (red.), *Współpłatność za studia dzienne. Część II*

Woźnicki Jerzy, Wyrzykowski Mirosław (red.), *Współpłatność za studia a Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*

Wyrzykowski Mirosław (red.), *Constitutional Essays*

Wyrzykowski Mirosław (red.), *Constitution-making Process*

Wyrzykowski Mirosław (red.), *Ochrona danych osobowych*

Wyrzykowski Mirosław (red.), *Podstawy prawne funkcjonowania organizacji pozarządowych*

Wyrzykowski Mirosław (red.), *Tryby uchwalania polskich konstytucji*

Ekspertyzy, raporty z badań, rekomendacje

Bator Joanna, *Wizerunek kobiety w polskiej debacie politycznej*

Bator Joanna, *Wizerunek kobiety w reklamie telewizyjnej*

Dolińska Xymena, *Blokady i inne formy protestu w opinii mieszkańców wsi*

Dolińska Xymena, Kucharczyk Jacek, *Sprzedaż ziemi cudzoziemcom – opinie rolników i mieszkańców wsi*

Dostosowanie polskiego sektora bankowego do standardów Unii Europejskiej

Federowicz Michał, *Kariery bankowców w Polsce*

Gerszewska Maria, Kucharczyk Jacek, *Oczekiwania Polaków wobec negocjacji z Unią Europejską*

Guz-Vetter Marzenna, *Przygotowanie polskiej administracji do efektywnego wykorzystania pomocy przedakcesyjnej oraz funduszy strukturalnych Unii Europejskiej*

Kijowski Dariusz Ryszard, Płoskonka Józef, Prutis Stanisław, Srocki Stanisław, Stec Mirosław, *Model ustrojowy sądownictwa administracyjnego*

Kolarska-Bobińska Lena, Kucharczyk Jacek, *Negocjacje z Unią Europejską – opinie Polaków*

Kolarska-Bobińska Lena (red.), *Duchowieństwo polskie wobec perspektywy integracji europejskiej*

Kucharczyk Jacek, *Porwanie Europy. Integracja europejska w polskim dyskursie politycznym 1997–1998*

Liwiński Jacek, *Małe firmy prywatne na rynku pracy w Polsce*

Łubieński Maciej, *Polska – Unia Europejska. Analiza prasy codziennej*

Monitoring Household Living Conditions in Poland, 1995–1996 – Report Synthesis

Płoskonka Józef, Prutis Stanisław, Stec Mirosław, *Instytucje państwa w stanach kryzysu*

Popowicz Krzysztof, *Polska–Unia: trzy scenariusze*

Popowicz Krzysztof, *Strategiczne cele mandatu negocjacyjnego Polski z Unią Europejską*

Poprzęcki Dorota, *Stanowiska europejskich związków zawodowych wobec swobodnego przepływu osób*

Przyszłość polskiej sceny politycznej. Materiały z konferencji

Putkiewicz Elżbieta, Zahorska Marta (red.), *Monitorowanie reformy edukacji*

Putkiewicz Elżbieta, Zahorska Marta (red.), *Uwagi i propozycje do projektu reformy systemu edukacji*

Pyszna Dorota, *Nauczyciele wobec integracji Polski z Unią Europejską*

Sarnecki Paweł, *Właściwości organów terenowych w sprawach porządku i bezpieczeństwa publicznego w nowej strukturze lokalnych władz publicznych*

Sikorska Małgorzata, *Polska – Austria. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzenia Unii Europejskiej*

Tymowska Katarzyna, *Sektor prywatny w systemie opieki zdrowotnej*

Widacki Jan (red.), *Ustrój i organizacja Policji w Polsce oraz jej funkcje i zadania w ochronie bezpieczeństwa i porządku (reformy Policji – część I)*

Widacki Jan, Wójcikiewicz Józef, *Użycie środków przymusu bezpośredniego i broni palnej*

Wójcikiewicz Józef, *Posiadanie broni palnej przez obywateli*

Wyrzykowski Mirosław (red.), *Odpowiedzialność władzy publicznej za wyrządzoną szkodę w świetle artykułu 77 ustęp 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*

**Pełny wykaz publikacji z lat 1996–2000
jest dostępny w Instytucie Spraw Publicznych.**

Zamówienia na wydawnictwa Instytutu Spraw Publicznych przyjmuje:

**Zakład Badawczy Instytutu Spraw Publicznych
00-922 Warszawa, ul. Reja 7
tel.: 825 61 21, fax: 825 53 05
e-mail: zaklad@isp.org.pl
<http://www.isp.org.pl>**

INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH

INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH (ISP) jest pozarządową, ponadpartyjną i niekomercyjną placówką badawczą. ISP powstał w 1995 roku w celu zapewnienia niezbędnego naukowego i intelektualnego zaplecza dla modernizacji kraju i toczących się w Polsce debat.

Zadaniem ISP jest:

- przedstawianie nowych idei mogących się przyczynić do rozwiązania obecnych i przyszłych problemów
- poruszanie społecznie doniosłych kwestii i sygnalizowanie zagrożeń mogących wystąpić w przyszłości
- inicjowanie debat publicznych
- budowanie pomostu pomiędzy nauką a praktyką oraz środowiskami naukowców, polityków, dziennikarzy i działaczy społecznych
- koncentrowanie się na tematach przydatnych dla praktyki życia publicznego.

Institut Spraw Publicznych prowadzi badania, przygotowuje analizy, diagnozy, ekspertyzy i rekomendacje dotyczące podstawowych kwestii życia publicznego. Z Instytutem współpracuje ponad 200 badaczy z ośrodków naukowych w całej Polsce oraz wielu działaczy politycznych i społecznych. Wyniki projektów realizowanych w ISP są publikowane w formie książek i broszur. Publikacje ISP są rozpowszechniane wśród posłów i senatorów, członków rządu i administracji, w środowiskach akademickich, a także wśród dziennikarzy i działaczy organizacji pozarządowych. Instytut organizuje również konferencje, seminaria i odczyty.

Instytut Spraw Publicznych jest placówką pozarządową o statusie prawnym fundacji. Głównymi sponsorami ISP są:

- Fundacja im. Stefana Batorego
- Fundacja Forda
- Open Society Institute w Budapeszcie.

Ponadto poszczególne projekty były między innymi finansowane przez:

- Instytut Nauk o Człowieku w Wiedniu
- PHARE
- Fundację im. Friedricha Eberta
- The German Marshall Fund of the United States
- Radę Europy
- Fundację im. Friedricha Naumanna
- Fundację Bankową im. Leopolda Kronenberga
- Bank Gospodarstwa Krajowego
- Powszechny Bank Kredytowy
- Komitet Integracji Europejskiej
- Ministerstwo Edukacji Narodowej
- Kancelarię Premiera RP
- Westminster Foundation for Democracy.

INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH

ul. M. Reja 7
02-053 Warszawa
www.isp.org.pl

Program Europejski

tel.: (48-22) 825-59-08
fax: (48-22) 825-53-05
e-mail: europa@isp.org.pl

Sekretariat Dyrektora Instytutu

tel.: (48-22) 825-76-80; 825-55-76
fax: (48-22) 825-68-08
e-mail: isp@isp.org.pl

Program Polityki Społecznej

tel.: (48-22) 825-59-07
fax: (48-22) 825-53-05
e-mail: polityka.spoleczna@isp.org.pl

Centrum Konstytucjonalizmu i Kultury Prawnej

tel. (48-22) 825-70-04
fax: (48-22) 825-53-05
e-mail: centrum@isp.org.pl

Program Reformy Administracji Publicznej

tel.: (48-22) 825-57-01
fax: (48-22) 825-53-05
e-mail: prap@isp.org.pl

Program Edukacji

tel.: (48-22) 825-58-72
fax: (48-22) 825-53-05
e-mail: edukacja@isp.org.pl

Publikacje

tel.: (48-22) 825-61-21
fax: (48-22) 825-53-05
e-mail: zaklad@isp.org.pl